

Александар Архангелски
БИРО ЗА ПРОВЕРКА

Александар Архангелски

БИРО ЗА ПРОВЕРКА

Превод од руски јазик:
Ленче Тосева

МАКЕДОНИЈА
литера
Скопје, 2021
МАКЕДОНИЈА

Ние живееме или пред војна, или по војна
Ина Лисњанскаја

Прв дел
ВРАЌАЊЕ

Прв ден 19.07.1980 г.

1.

Возот патуваше три дни и две ноќи. Вагонот беше преполн до крај, мирисаше на скапани домати, селаните пушеа горчлива „прима“ и низ ходникот се ширеше чад. Во соседното купе и дење и ноќе свечкаа чаши: таму се смееја, плачеа, се караа и се смируваа, свечкаа со чашите и неусогласено пееја. Ту „изутрина се разбудија“, ту „возовите поминуваат покрај нив“, ту „не жалам, не се јавувам, не плачам“. Некој остро удираше по струните и, заглушувајќи го пијаното друштво, се дереше: „Но изгледа наидов на тврдо-глави коњи...“¹ Купето со пиетет замолкнуваше.

Во Рјазани објавија подолга пауза. Низ сиот воз помина поворка од милиција: милиционерите беа во сини униформни кошули со куси ракави; по нив, со млитаво обесен јазик и тешко дишејќи, одеше волчјак. Сувиот командир ги прелистуваше пасошите, ја загледуваше прописката², на нерезидентните им наредуваше да си заминат. Но да, граѓанке драга, билетите пропаѓаа. А немате право ни да ги продавате: во престолнината на нашата татковина се одржува Олимпијада. И, поткревајќи ја капата, со шамиче ја тапкаше ќелавата глава, долгнавеста како тиква.

Тогаш се сетив дека денес е отворањето на Олимпијадата: во бригадата носеа весници секоја недела, радиостаницата

¹ Позната руска песна од Владимир Висоцки. (Заб. на прев.)

² Регистрација по место на живеење. (Заб на прев.)

ечеше химната, од шест до дванаесет ноќе: нераскинливиот сојуз на слободните републики ја сплотила за навек големааа Русија, а во сасиколскиот³ штгаб имаше речиси исправен телевизор. Навечер ја продолжував антената на транзисторот, врзував на неа тенка бакарна жица, ја фрлав на покривот и слушав кратки бранови – или религиозните говори на Хакел⁴ на Бибиси или проповедите на Шмеман⁵ на радио „Свобода“, па ќе најдев на радио Израел и не можев да се воздржам од смеење: „Одредот го доби огненото крштевање“. Патем ги голтав и непријателските вести. Се слушаа неспоредливо подобро одошто во престолнината: беше бескорисно да се ставаат придрушувачи во степата.

Ако тогаш, на факултетскиот комитет на Комсомол, јас ја добиев посакуваната рекомандација, не ќе морав да одам во таа проклета студентска градежна бригада, што значи, не ќе требаше да се враќам предвреме. Ќе научев полски или чешки (или зошто пак да не и унгарски со неговата жестока фонетика: додзертар, сепек лањок, мене бекерјул), ќе се сретнував со туристичките групи на Шереметјево, навечер ќе пишував тајни извештаи за постарите куратори од Комитетот, а во седум часот наутро, ќе стоев сонлив, на влезот на хотелот „Спутник“ и ќе ги терав мамурните Чеси, Унгарци, Југословени и Полјаци: „Другари, автобусот чека... Товажишче, автобус чека, молим те иди у автобусу... улази у кабину...“ Но не ми дадоа рекомандација: комсомолскиот секретар ги форсираше своите девојки. Морав да заминам далеку во градежната бригадата, каде што, сè што се случуваше во Москва, се чинеше туѓо и далечно. Сеедно кој ни го раскажуваше. Советскиот водител со свечен или запад-

³ Област (административно-територијална единица) во Астраханската регион која постоела од 1944 до 1963 г. (Заб. на прев.)

⁴ Сергеј Хакел (1931 – 2005) – протојереј, популаризатор на идејата за теолошки модернизам, долгогодишен борец против хиерархијата на Московската патријаршија и активен учесник во христијанско-еврејскиот дијалог. (Заб. на прев.)

⁵ Свештеник на Православната црква во Америка. (Заб. на прев.)

ниот спикер со придушен глас. На драгиот Леонид Илич му
врачија орден златна ѕвезда за виетнамски херој, јунскиот
пленум изрази поддршка за братскиот авганистански народ,
академикот Сахаров кој зимава е испратен во затворениот град
Горки, објави решителен протест, олимписката престолнина се
разубавува, нашите се притиснати од душманите, муџахедини-
те се борат за слобода, неколку спортски федерации се приклучи-
чија на бојкотот на Москва. А потоа – музичката изведба:

*Не ни се сѝрашни весѝиѝе лоши,
веднаш ѝочнуваме со ѝрчање во месѝо,
каде и ѝочейнициѝе ѝобедувааѝ.
Убавина – среде ѝркачиѝе
нема ѝрви – ниѝу ѝоследни
ѝрчањеѝо во месѝо е оѝиѝо ѝрифайѝено.⁶*

На железничката станица мирисаше на жежок асфалт, све-
теа свежи локви. Трговците шумно растовараа домати, кондукте-
рите ги бришеа ракофатите, дамите, кревајќи го работ на шаре-
ните здолништа, кралски се спуштаа по скалите, продавачките
трчаа покрај вагоните и молежливо викаа кон патниците:

– Ко-о-мпирче! Со ко-о-панче!
– Ќе земам! – извикнав јас, наведнувајќи се преку прозорецот.
– А имам и кисели краставички? – веднаш потскокна прода-
вачката.

– И краставици.
– Пиво! Пиле! За вас три рубљи!
– Зошто толку скапо?
– Еве ќе попуштам! Нека биде за две!

Јас се вратив во празното купе (моите сопатници мораа да
слезат во Рјазан), ги извадив тешките и неудобни очила, ги
избришав изгребаните стакла со платнено шамиче: очилата беа
скапи, *џајс*, татко ми ги беше добил некаде со врски, но беше

⁶ Слободен превод на дел од песната „Утренняя гимнастика“ (Утринска гимнастика) на Владимир Вицоски.

време да се сменат, но каде сега човек да најде нови? Го отворив студеното пиво; етикетата на шишето се испоти и се лизна. Го ставив компирот на влажниот весник, а пилешкото на измрсениот целофан, ја сипав кристалната сол во сивиот сад. Погледнав со копнеж; се сетив дека не се помолив пред јадење. Воздивнав, брзо промрморив: „Благослови го јадењето и пиењето на Твојот слуга...“ Но сега ситуацијата е сосема поинаква. Милост. Вистина, жешко е и задушливо, како во сауна, но затоа можеш да се прекрстиш, без да се криеш. Цел пат морав со три прста да го солам јадењето накрстено, за никој да не забележи. И крстот за секој случај јас го закачив однатре, под џебот. Никогаш не знаеш каков сопатник ќе ти најде; ќе извести – ќе ви ги проверат документите, ќе ве пријават во московскиот императорски универзитет (во осумдесеттите стана модерно така да се нарекува), и потоа оди ти докажувај дека не си камила. Не; Бог го чува оној што самиот се чува.

Тукушто помина бесна бура, и зад прозорците светкаше бујното зеленило, а онаму, во степата, сè беше рамно и жолто, од дрвјата се протегаа искубани сенки. Бараките од сиви азбесни табли набрзина склепани, наместо стакло на прозорците имаа полиетилен, а мушичките упорно напаѓаа цело време. Носевме наметки од газа, со коишто освен лицето, од комарците ги штитевме и ушите и вратот; да одиш без газа беше невозможно, на местото кај устата на пушачите имаше дамки од никотин. Во воздухот висеа црни топки кои брмчеа, покрај бараките талкаа фигури во бело, кои личеа на бедуини или на мумии; Салвадор Дали од изливот на Калмикија.

Но затоа сега од внатрешната страна на јакната на градежната бригада имав пришиен рачно изработен џеб, а во џебот – купче нови сиви банкноти од сто рубли. Сиот пат морав да се правам дека ми студи; ја наметнував јакната, во полусон, маринирајќи се во солена пот; кога ќе се разбудев од силната месечева светлина, панично ја опипував јакната. Уф, Добро е. Сè е на место. И заработените пари, и онаа предвоена манжетна

од темен безживотен јангар прободена со бакарна нитна. Света реликвија *оданге*.

Всушност, планирав да се вратам до септември, некаде пред одбраната на магистратурата и ќе заработев многу повеќе, барем две илјади, можеби две и половина, но пред четири дена добив писмо. Го прочитав еднаш, па потоа уште еднаш; неговото значење ми доаѓаше, како што се случува секогаш со непријатните вести. Како и да е, немаше други опции, што се вели, за редот нема расправа. Го одведов бригадирот настрана и промрморив нешто за невестата која побарала враќање. „Што, да не забременила? – се исклешти бригадирот. – Не? Батка, може те лаже. Секако, што е тука е, ајде тргнувај, ќе го пропуштиш рокот, вака така ќе те оженат. Но за ова ќе ти задржам една третина, треба да се компензираат вредните работници. Самиот знаеш, договор си е договор.

Бригадирот е бригадир, не смееш да го налугиш.

„...И битката повторно продолжува“ – пееше патничкото радио, возот жестоко тракаше со тркалата.

Песната одеднаш зачкрипи и прекина, началникот на возот грубо дувна во микрофонот: стигнуваме на крајното одредниште, станицата Москва-Казнаскаја, перон десет.

Излегов на перонот, заставав под опасното жолто сонце. Мирисаше на асфалт, мазуг, товарачите го викаа она вечното *ӣр̄г̄н̄е̄ӣе се*, иако немаше кој да се тргне: од вагоните излегоа неколку случајни патници, останатите слегаа во Рјазан.

2.

Одвај ја препознав Москва. Плоштадот на трите станици беше освежен со прскалка, испуканиот слој асфалт на улицата е заменет, а излитените ѕидови на зградите набрзина обоени, по што останале густы рабови од меурчиња од боја. Знакот на продавницата за хранителни стоки е заменет, црвеното Р стрчи како грба. И пијано се навалува настрана. А во средината на

заоблениот плоштад, како бела оска на сончев часовник, е заглавен дотеран милиционер.

Сјајна чиста кошула, рафинирана капа со златна кокарда, пругава палка како играчка.

Но на плоштадот инаку нема луѓе. И автомобили ретко поминуваат, како во филмот за времето на Сталин. А каде е ројот од патници, каде се нивните кафени куфери со метални агли, каде се нивните изветвени сиви ковчези и зелени платнени ранци? Каде се еластичните деца кои скокаат по плочниците – стој, каде скокаш, фати ја баба за рака, ако не баба ќе ти се налути.

Асфалтот светка од локви, сончевите зраци прават отсјај, шушкаат истрошените гуми. Наоколу зјапа празнина.

3.

Влегов во телефонската говорница, ставив во процепот железна монета од две копејки. Сребрено-сивиот автомат ја проголта. Звучните сигнали се влечеа бесконечно долго, а јас веќе почнав да се задишувам: кабината однадвор беше обоена со маслена боја. Та нели олимписката престолнина се разубавуваше. Москва се подготвуваше за спортските натпревари.

А потоа срцето почна да ми чука – јас слушнав:

– Алло-о-о...

Колку само ми недостигаше тој познат глас. Сосема обичен, ниту премногу длабок, ниту премногу висок, ниту милозвучен, ниту придушен, еден во милион. И толку единствен. *Нејзин.*

– Мусја, ти си?

– Јаас. А кој е тоа?

Кога Мусја се чудеше, нејзиното лице стануваше детско. Вие сте решиле да си играте со мене? Не? Така? Јас верувам.

– Аљо-о-ша? Чекај, чекај, како тоа? Душо, од каде ти? Многу добро те слушам...

– Одовде. Од плоштадот Казански вокзал.